

**Гене́за англо-амери́канських запозиче́нь у систе́мі німе́цької мови:
характер впливу та основні сфери вживання**

Шапочкіна Ольга Володимирівна, канд.педагог.наук, доцент

Київський університет імені Бориса Грінченка

Проблема вживання англо-американських запозичень у німецькій мові із року в рік набуває актуальності та постійно вимагає досліджень з боку філологів-науковців. Англійська мова, насамперед її американський варіант, знаходять свій вплив та різноманітні прояви на фонологічному, лексичному та семантичному рівнях німецької мови. За даними німецьких лінгвістів загальна кількість англо-американізмів, які існують в сучасній німецькій мові, складає близько 6000 слів [2, с. 10 – 14].

Окресленою проблемою науковці займалися досить тривалий час. Існують як прихильники англо-американських запозичень, так і критики цього явища. Особливо слід зазначити роботи вітчизняних – В.Акуленка, О.Сидорова, І.Степанченка та зарубіжних авторів – Т. Адорно, Г. Дунгер, К. Гальвіта, К.Кестерса, Т.Шіппан, Г.Ціфоруна, М. Юсслера, К. Якоба. Спробуємо, проаналізувавши праці вищезазначених авторів, розглянути історію виникнення, переосмислити генезу англо-американських запозичень у системі німецької мови, дослідити позитивний й негативний вплив англо-американських запозичень у німецькій мові та окреслити основні сфери вживання англо-американських запозичень у німецькій мові.

З огляду на це, вітчизняні та зарубіжні германісти відзначають, що до XVIII століття число англіцизмів у німецькій мові було досить незначним. В основному терміни зі сфери торгівлі, що визначало також територіальне обмеження їх вживання – прибережні райони. В епоху просвітництва запозичення поширилися на континенті. Це були слова з поезії, суспільного життя, державних і правових відносин [1].

Причинами появи великого числа англiцизмiв та англо-американiзмiв у нiмецькiй мовi в ХХ-ХХI столiттях можна вважати численнi екстралiнгвiстичнi фактори: промислова революцiя у Великій Британiї, внесок англiйських економiстiв у розвиток загальної теорiї економiки, розвиток Лондонськiй i Нью-Йоркськiй бiрж, досягнення iнформацiйно-технiчної революцiї i т.д. Проте iнтенсивний розвиток процесу запозичення слiв i виразiв з англiйськiй мови почався у пiслявоєнний перiод, в серединi ХХ столiття. У 1862 році в нiмецькiй мовi iснувало 148 англiцизмiв, у 1899 році — 392 таких одиниць, у 1909 році — близько 900. У трьох нiмецьких газетах за 1910 рік було зафiксовано 19 англо-американiзмiв, у 1930 році – 14 [1].

Лексика в захiднiй частинi Нiмеччини поповнювалась запозиченнями з англiйськiй мови постійно, починаючи з 1945 року. Велика кiлькiсть таких лексем i груп лексем ще до 1990 року були кодифiкованi в лексикографiчних джерелах, як, наприклад, у спецiальному словнику Л. Макензена [4].

Вiдкриття внутрiшнього нiмецького кордону в 1989 року та об'єднання Нiмеччини в 1990 році, радикальнi полiтичнi та економiчнi перетворення в колишнiй НДР сприяли iнтернацiоналiзацiї її суспiльного життя за захiдноєвропейським зразком. Схiднонiмецьким мовцям довелося за короткий час засвоювати значну кiлькiсть англiцизмiв, якi були запозиченi з захiднонiмецького зловжитку й мали на сходi статус неологiзмiв [3, с.198].

Появою такої лексики була вiдмiчена перш за все мова преси та публiцистики, де англiцизмiв використовувались як замiнники – синонiми для аналогiчних нiмецьких лексем, але також i як первиннi назви для наукових та технiчних нововведень, рiзного роду методiв, продуктiв виробництва тощо. Висока динамiка, якою характеризувався розвиток подiй у цей перiод, сприяла швидкому проникненню таких лексичних iнновацiй майже всi без винятку сфери комунiкацiї в нових нiмецьких землях.

Отже, аналiз наукової лiтератури дозволив встановити чинники, якi детермiнують запозичення лексики англiйського походження в нiмецьку мову: 1) значний полiтичний i економiчний авторитет США як супердержави на

міжнародній арені; 2) особливий статус англійської мови як мови міжнародного спілкування.

Враховуючи вищезазначене, проаналізуємо наукові праці авторів, які висловлюють критичне ставлення до англо-американізмів у системі німецької мови. Вже в 1899 році німецький лінгвіст Г. Дунгер застерігав від англіцизмів. Він написав книгу «Пояснення замість англійських слів». Також, щоб звернути увагу на це явище, в Дортмунді було створено «Товариство на захист німецької мови». Його засновником був В. Крамер, професор економічної статистики в університеті Дортмунда. Члени цього товариства ставлять своєю метою зберегти німецьку мову як незалежну і самобутню мову, тісно пов'язану з культурою німецького народу. Особливо вони прагнуть захистити німецьку мову від переповнення англо-американізмами. Для вирішення цієї проблеми представниками об'єднання було розроблено спеціальну програму, головна мета якої — максимальне зниження уживання в німецькій мові англо-американських запозичень, причому в усіх галузях життя німецького суспільства: у пресі, на радіо й телебаченні, у законодавчих, наукових текстах, мові реклами, а також в усному повсякденному спілкуванні.

Спілкою вже видано словник, так званий «Anglizismenliste», який розрахований на широкого споживача. У словнику легко знайти еквівалент англо-американському запозиченню й самому вирішити, яке зі слів (німецьке або англійське) використовувати.

З 1997 року товариство щорічно присвоює звання «Фальсифікатор німецької мови» тому, хто у своїй промові використовував стільки англійських слів, що її зміст перестало бути зрозумілим слухачам. Зазвичай це бувають відомі в країні політики, бізнесмени, діячі культури. Присвоєння такого титулу завжди викликає сенсацію в суспільстві. Таким чином намагаються привернути увагу до проблеми «Denglisch» (утворено від слів Deutsch і Englisch). Слід відрізняти англіцизми від денглішу. Денгліш, як правило, – нелітературний варіант мови, від якого застерігають мовознавці. Наприклад, речення «Ich habe

dir gestern eine E-Mail geschrieben» містить англiцизм, а речення «Ich habe dir gestern ge(e)mailt» є прикладом денглишу [10].

Суперечки щодо засмічення німецької мови англо-американськими словами й виразами не припиняються. К.Кестерс зазначає, що Німеччина переживає сьогодні повинь англо-американізмів і спотворення своєї мови, що є неповторним в історії [6, с. 320 – 450]. Також К. Гавліта зазначає, що лексичний фонд мови змінюється і деякі зміни є проблематичними. Це стосується великої кількості англо-американізмів у німецькій мові, що є досить суперечливим питанням [5, с. 7].

Зауважимо, що супротивники англiцизмів стверджують, що, по-перше, німецька мова втрачає свою колишню потужність; по-друге, що вона перестає бути престижною; по-третє, що в німців недостатньо самосвідомості й вони не сприймають цінність власної мови як ознаку власної ідентичності.

Проте існує й безліч прихильників вживання англо-американських запозичень у системі німецької мови. Г. Цифонун наводить аргументи так званих «прихильників» англо-американського впливу на німецьку мову. На думку «прихильників» запозичень англійської мови, вона має, по-перше, структурну перевагу, тобто компактність англо-американських запозичень порівняно з пропонованими німецькими замінами; по-друге, це економічна перевага, пов'язана зі спрощенням комунікації в глобальних сферах глобального світу; по-третє, англійська мова відіграє провідну роль у світовій комунікаційній культурі, молодіжній мові, Інтернет-мережі [9].

Дослідивши позитивний та негативний характер впливу англо-американських запозичень у німецькій мові, окреслимо основні сфери їх вживання. Особливо активно використовуються слова англійського походження в галузі техніки, засобів масової інформації, реклами, моди, музики, торгівлі, у мові суміжних наукових дисциплін (наприклад, соціології, психології, економіки), політики, спорту тощо (наприклад, *Fan* [шанувальник; фанат], *Match*[матч], *Job*[робота], *Team*[команда], *Computer*[комп'ютер]).

Ці сфери зазнають величезний термінологічний вплив, тут виникають нові терміни на основі нових технологій, в основному із США. Професіоналізми являють собою багатий матеріал для розвитку мовної системи. Багато термінів сьогодні приходять і в повсякденну мову: *Probleme managen, Vorbestellungen aufzuheben, Preise scannen*. Ще один зразок впровадження англіцизмів у розмовну мову: «*Längst kaufen Mum und Dad mit ihren coolen Kids lieber im Shopping-Center auf der grünen Wiese als im biederen Discounter in der City und noch auf der langweiligen Geburtstagparty singen die Gäste Happy Birthday*» [8, с. 103].

Мовознавство обґрунтовує впровадження іноземних слів у німецьку мову тим, що для деяких предметів, що надходять із-за кордону, в німецькій мові немає спеціальних назв, їх можна позначити тільки за допомогою опису, використовуючи при цьому словосполучення або навіть цілі речення. Наприклад, *Public Relations* позначає німецькою: *Öffentlichkeitsarbeit, öffentliche Beziehungen, Kontaktpflege und Meinungspflege*. Або поняття *Manager* можна пояснити німецькою тільки таким чином: *mit weitgehender Verfügungsgewalt und Entscheidungsbefugnis ausgestattete leitende Persönlichkeit eines Grossunternehmens*. Тут, звичайно, краще вжити англо-американські терміни, тому що німецькі еквіваленти описують ці поняття занадто складно й багатослівно. Теодор Адорно писав: «Краще використати іноземні слова там, де за якимись причинами неможливий дослівний переклад» [8, с. 102]. Відомо також, що англо-американський словниковий запас більше й має близько 700 000 лексичних одиниць. Німецька лексика охоплює тільки близько 400 000 слів. Тому є багато таких понять, для яких у німецькій мові немає еквівалентів.

У сучасному розвитку мов існує тенденція до стислості. Багато англійських слів коротші й зручніші у вимові, ніж німецькі. Наприклад, порівнюємо такі слова як *Trucker* (2 склади й 7 букв) і *Lastwagenfahrer* (5 складів і 15 букв); *Jointventure* – *Gemeinschaftsunternehmen*; *Management* – *Unternehmensleitungen*. Саме тому англіцизми та американізми мають більш коротку форму в порівнянні з аналогічними за значенням німецькими словами.

Узагальнюючи вищезазначене, ми дійшли висновків, що дослідивши генезу англо-американських запозичень у системі німецької мови, ми виявили їх позитивний та негативний вплив на мовну систему та окреслили основні сфери вживання англо-американізмів у німецькій мові – техніка, ЗМІ, реклама, мода, музика, торгівля, побутове спілкування, Інтернет-мережа тощо. Зокрема нами встановлено основну причину вживання великої кількості англо-американських запозичень у німецькій мові – стислість та зручність у вимові, так звана унівресальність.

Список використаних джерел

1. Акуленко В.В. Вопросы интернационализации словарного состава языка /Акуленко В.В.– Х.: Издательство Харьковского университета, 1972. – 216 с.
2. Сидоров О. В. Прагматический статус заимствований в современном немецком языке // Взаємодія одиниць різних рівнів германських, романських і слов'янських мов. – К.: КДППМ, 1991 – с. 10-14.
3. Степанченко И. И. Лексические заимствования как системное явление в языке // Вісник ХДУ № 406 – 1988 – с. 197-199.
4. Duden Fremdwörterbuch – Berlin: Duden, 1990 – S. 325, 325.
5. Gawlitta, K. Junge Union gegen Denglisch // Sprachnachrichten. – 2005. – № 29. – S. 7.
6. Jakob K. Jugendkultur und Jugendsprache / K. Jakob // Deutsche Sprache. Zeitschrift für Theorie und Praxis. Freiburg. — Nr. 32. — 1998. — S. 320–450.
7. Schippan Thea. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache / Thea Schippan. — 1. Aufl. — Leipzig: Bibliographisches Institut, 1984. — 307 S
8. Theodor W. Adorno, Wörter aus Fremde. In P. Braun. Fremdwort-Diskussion, München, Fink., с. 103.
9. Zifonun G. Überfremdung des Deutschen: Panikmache oder echte Gefahr? Institut für Deutsche Sprache, 2002.
10. <http://www.bravo.de/family/archive/50-jahre-bravo-die-story-zum-jubilaenum> 4.[Stand: 29.08.2012].